

NOILE COORDONATE ALE GLOBALIZĂRII ȘI INTEGRĂRII REGIONALE: REDIMENSIONAREA PARTENERIATULUI EUROMEDITERANEAN.....	46
1. Globalizare și integrare regional la început de secol XXI	47
2. Deschiderea Uniunii Europene la scară regional și globală	49
3. Parteneriatul Euromediterranean în contextual globalizării și integrării europene	50
BIBLIOGRAFIE	58
PARTENERIATUL EURO-MEDITERANEAN DE LA BARCELONA LA PARIS.	59
1. Procesul Barcelona	60
2. Politica Europeană de Vecinătate	62
3. Uniunea pentru Mediterana	64
4. Spania și Parteneriatul Euro-Mediterranean. Primul Summit UE-Maroc.	67
5. Concluzii.....	70
BIBLIOGRAFIE	72
CRIZA GLOBALĂ CA OPORTUNITATE - CAZUL CHINEI -	74
1. China: Schiță a evoluțiilor anterioare crizei și a contextului economic premergător acesteia	75
2. Tarele modelului economic chinez și manifestările crizei.....	77
3. Criza globală ca oportunitate: Strategiile Chinei.....	79
4. Concluzii	90
BIBLIOGRAFIE	92

IMPACTUL CRIZEI FINANCIARE ÎN U.E. ȘI MĂSURILE ADOPTATE DE STATELE MEMBRE PENTRU IEȘIREA DIN RECESIUNE

Dr. Simona POLADIAN

This paper is focussed on the financial packages and fiscal stimuli measures taken by EU as a group and by each EU country for supporting hard-hit sectors like automotive industry, tourism and construction.

The economic crisis from 2008-2009 has led to a sharp decrease of investment climate and a massive contraction of economic activity. This means a sharp decrease of capacity utilisation that had led in time to an excessive unemployment especially in the most hit sectors. The financial rescue measures of EU are comprised in European Economic Recovery Plan (EERP). Measures approved are different from country to country, depending by the political support and the strategy chosen by the government.

The EU's response to support the real economy during the economic crisis has been taken very fast and well-organized in certain countries and industries.

By contrary, some Member States' recovery measures has been approved late and the rescue strategy wasn't enough achieved. This has led to a deepening of financial instability and unemployment.

Key words: Economic Crisis, Recovery Plan, Labour Market, Investment, Infrastructure, Sectoral support, State aid.

JEL classification: E22, E24, E62, G01, H81, O52, Q48.

Dr. Simona Poladian este cercetător științific I al Institutului de Economie Mondială din Academia Română, Centrul de Studii Europene, Piața internă și Concurența, specializată în politici monetare și fiscale europene, comerț internațional și economia unor țări europene, precum: Marea Britanie, Ungaria și țările scandinave.

1. Impactul crizei financiare și economice asupra economiei reale a Uniunii Europene

Pe ansamblu, *climatul investițional în sectorul industrial al UE s-a deteriorat accentuat în perioada septembrie 2008 - martie 2009.*¹ Totodată, în raportul Comisiei Europene din mai 2009 se menționează că *scăderea drastică a gradului de utilizare a capacităților de producție la 71%, în perioada octombrie 2008 - aprilie 2009 este cel mai mic nivel de după 1990.*²

Criza financiară a avut un impact sever asupra *economiei reale* a UE. Băncile au început să reducă efectul de pârghie³ și să devină mult mai refractare în privința asumării de riscuri comparativ cu anii precedenți și, de aceea, firmele au început să se confrunte cu dificultăți în accesarea creditelor.

Comisia Europeană a adoptat „*Cadrul temporar pentru măsurile de ajutor de stat de sprijinire a accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice*”⁴, care oferă statelor membre posibilități suplimentare de a contracara efectele limitării creditelor asupra economiei reale. În scopul îndeplinirii acestor obiective, statele membre pot, de exemplu, să acorde în anumite condiții până la sfârșitul anului 2010:

- un ajutor forfetar în sumă de până la 500.000 euro per societate pentru următorii doi ani, în scopul reducerii dificultăților financiare actuale;
- garanții de stat pentru împrumuturi cu dobânzi reduse;
- împrumuturi subvenționate, în special pentru fabricarea de produse ecologice (care respectă standardele de protecție a mediului);
- ajutor pentru capitalul de risc de până la 2,5 milioane euro per IMM/an (în locul sumei actuale de 1,5 milioane euro) în cazurile în care cel puțin 30% (spre deosebire de 50%, în prezent) din costul investiției provine de la investitori privați.

Primele semne ale crizei financiare în economie s-au văzut în sectoare precum industria și construcțiile. La o analiză detaliată a sectorului industrial, cele mai

¹ European Commission (2009), ECFIN Business and Consumer Survey Results. Disponibil la: http://ec.europa.eu/economy_Finance.

² European Commission (2009), ECFIN/REP/52201. Disponibil la: http://ec.europa.eu/economy_Finance.

³ *Efectul de levier financiar sau efectul de pârghie financiară („deleveraging”)* reprezintă „rezultatul” sau „efectul” îndatorării firmei asupra rentabilității capitalului propriu. În același timp, *efectul de levier* este o tehnică de gestiune financiară ce are ca scop mărirea rentabilității capitalului propriu. De asemenea, *efectul de levier* pune în evidență legătura existentă între rata rentabilității financiare și rata rentabilității economice.

⁴ European Commission (2009), 2009/C 16/01, JO C 16, 22.1.2009, p. 1.

sensibile au fost ramurile producătoare de semifabricate și echipament tehnologic, ca efect al reducerii cererii. Potrivit datelor publicate de Comisia Europeană, în martie 2009, *volumul producției industriale la nivelul UE a scăzut cu 20% în termeni anuali*.⁵ Dacă urmărim evoluția pe principalele ramuri industriale, observăm că scăderea este și mai accentuată în cadrul producției de semifabricate (-27% în aceeași perioadă), al producției de echipament tehnologic (-23,5%) și al bunurilor de folosință îndelungată (23,2%). În UE-27, scăderea economică a afectat în principal *siderurgia, industria chimică, industria producătoare de echipamente industriale și industria constructoare de autoturisme*. Aceste sectoare absorb 4,3% din totalul locurilor de muncă și produc 5,9% din valoarea adăugată a UE ca ansamblu. În plus, dat fiind rolul acestora ca bază de furnizare pentru restul economiei, reducerea producției și a gradului de utilizare a capacităților de producție ar putea avea grave repercusiuni asupra sectoarelor economice în amonte și aval.

Industria auto constituie unul dintre cele mai grav afectate sectoare, începând cu ultima parte a anului 2008. Pe lângă faptul că sectorul auto contribuie cu o importantă pondere la valoarea adăugată pe economie, acesta absoarbe produse semifinite realizate atât în UE, cât și în afara UE, lanțul valoric în acest sector având dimensiuni europene. În perioada ianuarie-aprilie 2009 au fost adoptate 12 măsuri la nivelul UE pentru ieșirea din criză a acestui sector, *suma totală prevăzută fiind de 4,025 miliarde euro*⁶ pentru mobilizarea resurselor private complementare.

Înăsprirea condițiilor de creditare a afectat atât marile întreprinderi, cât și firmele mici și mijlocii, care au fost nevoite să-și restrângă activitatea la un nivel record. De aceea, intervenția statului a devenit o necesitate pentru supraviețuirea unei mari părți a acestora. Pe lângă măsurile de relaxare parțială a condițiilor de creditare, intervenția guvernamentală a devenit stringentă pentru acordarea unor ajutoare precum asigurarea creditului la export.⁷

În noiembrie 2008, Comisia Europeană a propus un prim pachet de măsuri de ieșire din criză.

„Traversăm o perioadă de criză fără precedent, iar astăzi, prin planul nostru de redresare economică, Comisia Europeană poate da un răspuns acestei situații

⁵ Eurostat (2009), Euroindicators, 13 May 2009.

⁶ Comisia Europeană, „Economic Forecasts”, Raportul de primăvară, Nr. 3/2009.

⁷ ECB (2009), The Euro Area Bank Lending Survey, Communication from the Commission to the European Council. Disponibil la: <http://www.ecb.int/stats/money/lend/html/index.en.html>.

fără precedent”, a declarat președintele Jose Manuel Barroso cu prilejul prezentării Planului anti-criză⁸, care are două componente principale:

- (1) un pachet de măsuri care reprezintă aproximativ 2% din PIB-ul UE pentru stimularea creșterii economice, creșterea puterii de cumpărare și scăderea ratei șomajului în UE; și
- (2) investiții pe termen scurt în infrastructură, creșterea eficienței energetice și investiții în tehnologii nepoluante.

2. Continuarea adoptării de măsuri stimulative la nivelul UE prin Planul european de ieșire din criză (EERP)

Măsurile adoptate la nivelul UE pentru susținerea sectorului industrial, a mediului de afaceri și a firmelor în general fac parte dintr-o acțiune mai amplă a statelor membre ale UE pentru ieșirea din criză în contextul EERP⁹. Acestea reprezintă aproximativ un sfert din totalul măsurilor propuse de statele membre ale UE și absorb cea mai mare parte din fondurile puse la dispoziție atât la nivelul UE, cât și de către fiecare stat în parte. Obiectivul anunțat este reducerea declinului cererii interne și externe și facilitarea accesului mai rapid la credite. Potrivit Comunicatului Comisiei Europene din 4 martie 2009¹⁰, *acest Plan vine să completeze acțiunile adoptate de Comisie până la acea dată.*

Concret, Comisia Europeană a decis să se acorde un fond de 30 miliarde euro de la bugetul comunitar pentru aplicarea pachetului de măsuri stimulative de ieșire din criză a statelor membre. Totodată, BEI a suplimentat cu 15 miliarde euro fondul anual de acordare de împrumuturi cu dobândă mică, atât pentru 2009, cât și pentru 2010, în vederea:

- dezvoltării surselor alternative de energie, a infrastructurii și aplicării de măsuri protectoare ca răspuns la schimbările de climă. Conducerea BEI a anunțat că va acorda credite avantajoase firmelor care investesc în proiecte care reduc emisiile de carbon și economisesc consumul de energie. În

⁸ European Commission (2008b), From Financial Crisis to Recovery: A European Framework for Action. Disponibil la: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/press_20081029_en.pdf.

⁹ European Commission (2008), A European Economic Recovery Plan. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0800:FIN:EN:PDF>.

¹⁰ European Commission (2009), Bank Support Measures and Recent Developments in Financial Markets, ECFIN/REP/5/1326, 18 martie 2009. Disponibil la: www.ec.europa.eu/economy_finance.

perioada 2008-2009 BEI a finanțat un număr de 24 de proiecte pentru construirea unor centrale de producere a energiei electrice pe bază de resurse regenerabile, în valoare totală de 2,9 miliarde euro;

- finanțării creșterii convergenței regionale (concentrate în special în statele nou admise);
- aplicării unui plan pan-european pe termen lung¹¹ pentru finanțarea aplicării obiectivelor strategice ale UE și ale proiectelor sectoriale de modernizare (transporturi, producerea de energie, prevenirea schimbărilor climatice și dezvoltarea tehnologiilor de reciclare), în valoare de 1,5 miliarde euro;
- sprijinirii de către BEI a activității firmelor mici și mijlocii.¹²

Toate aceste măsuri sunt concretizate sub formă de împrumuturi, garanții, titluri de valoare și împărțirea riscului financiar.

Pe lângă măsurile adoptate și considerate ca priorități, Comisia Europeană a mai adoptat anumite măsuri speciale pentru noile state membre din Europa Centrală și de Est. Astfel, BERD va suplimenta cu 6 miliarde euro fondurile destinate acestor țări sub formă de investiții de capital, a susținerii activității firmelor mici și mijlocii sub forma acordării de împrumuturi avantajoase și dublarea fondurilor necesare aplicării Programului de facilități comerciale destinat încurajării fluxurilor comerciale din această regiune. Tot pentru susținerea firmelor mici și mijlocii din statele nou admise în UE, din Europa Centrală și de Est, BEI a decis să suplimenteze cu 11 miliarde euro fondurile destinate încurajării creditelor de dezvoltare.¹³

Comisia Europeană a dat astfel un răspuns la criza economică prin stimulente bugetare, dar și prin investiții în anumite sectoare. Scopul este de a avea un dublu rezultat: pe termen scurt - un răspuns la criză, și pe termen mediu și lung - o accelerare a reformelor structurale care să permită ieșirea cât mai rapidă și fără dureri din recesiune economică.

Comisarul european pentru afaceri economice și monetare, Joaquin Almunia, a subliniat că e nevoie de acest plan întrucât "situația se înrăutățește, riscurile

¹¹ EIB (2009), MARGUERITE 2020 FUND. DISPONIBIL LA: [HTTP://WWW.EIB.EUROPA.EU/PROJECTS/PIPELINE /2009/20090360.HTM](http://www.eib.europa.eu/projects/pipeline/2009/20090360.htm).

¹² EPC (2009), European Policy Centre, New Initiatives from the EIB for SME Financing. Disponibil la: <http://www.epc.eu/en/r.asp?TYP=ER&LV=293&see>.

¹³ Din cele 11 miliarde euro, 5,7 miliarde euro se acordă pentru 2009-2010, potrivit EERP adoptat de Consiliul European în decembrie 2008.

negative pe care le-am identificat în previziunile de la începutul lunii noiembrie 2008 se materializează și criza financiară n-a trecut încă”.

3. Măsuri concrete adoptate de UE în vederea redresării economice.

Sintetic, planul de redresare a UE cuprinde următoarele măsuri:

1. Măsuri de stimulare a activității firmelor care vor totaliza 2% din PIB-ul UE la sfârșitul anului 2009.

Aceste măsuri se împart în două mari categorii: *măsuri de stimulare fiscală și măsuri de creștere a lichidității în economie în vederea accesului mai ușor la credite.* De observat că din 112,3 miliarde euro la nivelul agregat al UE, cea mai mare contribuție la măsurile de stimulare fiscală o au economiile statelor din Zona euro, respectiv 79,87% din suma totală. În ceea ce privește contribuția la măsurile de creștere a lichidității pentru suplimentarea creditelor, se poate observa că situația este relativ similară: 82,24% este contribuția statelor din Zona euro. Contribuția comunitară la acest pachet de măsuri este de 8,3% pentru stimulentele fiscale și de 5,55% pentru suplimentarea creditelor.

De menționat că planul inițial aprobat de Consiliul European în decembrie 2008 prevedea ca efortul cumulat al statelor membre ale UE să nu depășească 1,2% din PIB-ul UE în 2009, dar măsurile adoptate într-o a doua etapă de către Germania, în valoare de 50 miliarde euro, a condus la majorarea cu 0,2 puncte procentuale a ponderii contribuției din PIB-ul total al UE pentru redresarea economică. Ulterior, și alte țări mari precum Marea Britanie și Spania au suplimentat fondurile destinate ieșirii din recesiune, ceea ce pe ansamblu a majorat ponderea acestora la peste 2% din PIB-ul cumulat al UE.

Tabelul 1: Măsurile de stimulare a activității economice adoptate atât de fiecare țară membră a UE, cât și la nivelul Comisiei Europene, în 2009

	Reducerea impozitelor și cheltuielilor bugetare		Suplimentarea creditelor și alte măsuri similare	
	Mrd. EUR	% din PIB	Mrd. EUR	% din PIB
Belgia	1,2	0,3	2,1	0,6
Danemarca	0,0	0,0	0,0	0,0
Germania	35,8	1,4	70,3	2,7
Irlanda	0,0	0,0	0,0	0,0
Grecia	0,0	0,0	23,0	0,9
Spania	12,3	1,1	54,3	4,9

	Reducerea impozitelor și cheltuielilor bugetare		Suplimentarea creditelor și alte măsuri similare	
	Mrd. EUR	% din PIB	Mrd. EUR	% din PIB
Franța	14,3	0,7	41,5	2,1
Italia	0,3	0,0	0,0	0,0
Olanda	3,2	0,5	0,0	0,0
Austria	3,9	1,3	2,5	0,9
Polonia	1,5	0,5	4,9	1,6
Suedia	1,1	0,4	9,0	3,0
Marea Britanie	16,5	1,0	22,1	1,4
Total la nivelul Zonei euro	89,7	0,78	229,7	2,0
Total UE-27	103,0	0,78	263,8	2,0
Comisia Europeană	9,3	0,07	15,5	0,1
Volumul valoric agregat al măsurilor adoptate la nivelul UE	112,3	0,85	279,3	2,1

Sursă: Saha, D., von Weizsäcker, J. (2009).

2. Protejarea și crearea de locuri de muncă

La acest capitol se includ:

- accesul anticipat al statelor membre ale UE la Fondul Social European pentru întărirea politicilor privind piața muncii, susținerea categoriilor celor mai vulnerabile, calificarea forței de muncă pentru domeniile necesare în contextul crizei, în valoare totală de 1,8 miliarde euro;
- acordarea anticipată a până la 4,5 miliarde euro din fondurile de coeziune menite a însoți măsurile de accelerare a implementării proiectelor majore de investiții care vor contribui la protejarea sau crearea de locuri de muncă;
- recomandarea adresată statelor membre de a reduce contribuțiile sociale pentru angajatorii muncitorilor cu venituri mici, pentru a promova angajarea forței de muncă necalificate;
- recomandarea adresată Consiliului European de a adopta Directiva de reducere permanentă a TVA-ului pentru serviciile care presupun muncă intensivă (reparații de încălțăminte, echipamente electrocasnice, servicii de menaj, servicii de coafură, servicii domestice-îngrijirea copiilor, bătrânilor, persoanelor cu dizabilități).

3. Investiții inteligente. La acest capitol se includ:

- propunerea privind încheierea Parteneriatului public-privat pentru investiții în tehnologii “verzi”: cel puțin 5 miliarde euro pentru o inițiativă privind industria auto pentru automobile mai ecologice, 1 miliard euro printr-un plan

de eficientizare energetică a clădirilor și 1,2 miliarde euro pentru o inițiativă numită “fabricile viitorului”, pentru modernizarea industriilor;

- creșterea investițiilor în cercetare și dezvoltare, prin acordarea de stimulente fiscale, subvenții sau garanții;
- investiții în internet de mare viteză din fonduri publice, astfel încât până la sfârșitul anului 2010, accesul la internet să fie în UE de 100%. Statele membre trebuie să investească în modernizarea rețelelor, iar Comisia Europeană va pune la dispoziție, în afară de banii pentru proiectul broadband, un miliard de euro pentru investiții în rețele în perioada 2009-2010;

Contribuția comunitară la acest pachet de măsuri stimulative este concretizată în accelerarea unor plăți din fondurile structurale și sociale de până la 6,3 miliarde euro și mobilizarea a 5 miliarde euro din fondurile care rămân în fiecare an necheltuite din bugetul Uniunii, pentru îmbunătățirea interconectării energetice și construirea unei infrastructuri broadband.¹⁴

4. Susținerea mediului de afaceri

- BEI a pus la dispoziție un pachet de 30 miliarde euro pentru împrumuturi dedicate IMM-urilor, cu 10 miliarde mai mult decât alocă anual pentru acest sector.
- Comisia simplifică schema ajutoarelor de stat, pentru accelerarea procesului de aprobare a ajutoarelor de stat care vor fi canalizate spre cercetare, inovație, calificarea forței de muncă, protecția mediului și tehnologii curate, transport și eficiență energetică.
- Comisia autorizează temporar statele membre să înlesnească accesul la finanțare al companiilor prin acordarea de garanții la credite.
- Reducerea poverii administrative, promovarea fluxurilor de capital și susținerea întreprinzătorilor: înființarea unei firme să se facă în trei zile, cu costuri zero și simplificarea procedurilor de angajare.
- Adoptarea unui statut al companiilor private europene, astfel încât acestea să lucreze sub jurisdicția unui singur set de reguli.
- Acordarea aceleiași valori legale facturii electronice ca și celei pe hârtie.

¹⁴ Rețele de acces la internet în bandă largă, prin implementarea celor care permit transferuri de 100 Mbps (megapixeli)

5. Folosirea mai rapidă a fondurilor structurale

- Creșterea volumului fondurilor pentru programele de prefinanțare.
- Implementarea mai rapidă a proiectelor, care presupun investiții, simplificarea modului de acordare a plăților anticipate beneficiarilor, extinderea listei de posibile cheltuieli eligibile.

6. Impulsionarea investițiilor

- La sfârșitul lui martie 2009, Comisia a lansat o cerere de propuneri în valoare de 500 milioane euro pentru proiecte de transport transeuropean (TEN-T), banii urmând să se verse în acest scop înainte de sfârșitul anului 2009.
- BEI va crește finanțarea investițiilor în infrastructură, pentru prevenirea schimbărilor climatice și de securitate energetică cu 6 miliarde euro pe an.

Stimulentele fiscale care se acordă pentru ieșirea din criză nu înseamnă nesancționarea deficitului excesiv. Președintele Comisiei Europene a subliniat că Pactul de stabilitate și creștere nu a fost abolit, însemnând că țările care vor avea un deficit bugetar de peste 3% nu vor fi scutite de declanșarea procedurii de deficit excesiv. Însă va exista o mai mare flexibilitate, în sensul că ele vor avea un răgaz de un an de zile pentru a-și aduce deficitul sub 3%, în situația în care acesta va fi depășit cu câteva zecimale.

În ceea ce privește *măsura de scădere a TVA*, Barroso a declarat că Bruxelles-ul nu a fost de acord cu o reducere a TVA la nivelul UE, însă fiecare stat membru este liber să decidă în acest sens.

4. Măsuri adoptate de țările membre ale UE pentru ieșirea din recesiune.

Prin Comunicarea Comisiei Europene: *Cadrul comunitar temporar pentru măsurile de ajutor de stat în vederea sprijinirii accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice*¹⁵, se permite statelor membre să adopte

¹⁵ Comisia Europeană (2009), Cadru comunitar temporar pentru măsurile de ajutor de stat în vederea sprijinirii accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice, Comunicare a Comisiei în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2009/C 16/01, Disponibil la: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/>.

măsuri suplimentare de ajutor de stat pe termen scurt, până la 31.12.2010, aplicabile tuturor sectoarelor, atât IMM-urilor, cât și companiilor mari, prin care pot fi obținute ajutoare de până la 500.000 euro prin scheme care trebuie notificate Comisiei.

Sprijinul guvernamental acordat companiilor cu probleme s-a concentrat de asemenea spre sectoare care au fost afectate substanțial de scăderea cererii și care, dacă n-ar fi fost susținute, ar fi provocat serioase dizlocări pe piața forței de muncă și în structura exporturilor. Efectul disproporționat se datorează și incapacității piețelor de a tranzacționa în condiții de criză, cum ar fi reducerea puternică a cererii interne. În aceste circumstanțe, activitatea firmelor este mult mai grav afectată decât în condițiile unui ciclu de dezvoltare economică normală, ceea ce ar putea conduce în cazuri extreme chiar la închiderea activităților unor firme. Fără o formă de intervenție a statului în economie, o criză economică de mare amploare cum este cea în plină desfășurare ar putea determina scăderea semnificativă pe termen lung a producției și ar afecta capacitatea economică la nivel macroeconomic.

Măsurile adoptate prin EERP pentru susținerea activității firmelor reprezintă cea mai mare parte a eforturilor statelor membre ale UE de a atenua efectele nedorite ale crizei actuale (29% din totalul măsurilor adoptate). Din totalul măsurilor adoptate, 79% au ca obiectiv relaxarea constrângerilor de natură financiară. În plus, au fost adoptate măsuri de garantare și/sau acordare de subvenții pentru dobânzile aferente împrumuturilor contractate de firme, ceea ce constituie cheltuieli suplimentare la bugetul de stat.

Tabelul 2: Măsuri financiare adoptate de statele membre ale UE pentru ieșirea din criză

	Sectorul financiar		
	Garanții (mrd. EUR)	Recapitalizare (mrd. EUR)	Total (% din PIB)
Belgia	300	16.2	>10%
Bulgaria	
Rep. Cehă	
Danemarca	0	13,5	5-10%
Germania	449,8	106,6	5-10%
Estonia	
Irlanda	400	8,5	>10%

	Sectorul financiar		
	Garanții (mrd. EUR)	Recapitalizare (mrd. EUR)	Total (% din PIB)
Grecia	15	5	1-5%
Spania	200	0	1-5%
Franța	320	43	1-5%
Italia	0	20	1-5%
Cipru	
Letonia	1,25	0	1-5%
Lituania	
Luxemburg	0	2,876	5-10%
Ungaria	5,2	1	1-5%
Malta	
Olanda	200	36,8	>10%
Austria	75	15	5-10%
Polonia	
Portugalia	20	4	1-5%
România	
Slovenia	12	0	
Slovacia	1-5%
Finlanda	50	0	1-5%
Suedia	150	4,8	5-10%
Marea Britanie	286	63	5-10%

Surse: European Commission (2009d), European Commission (2009f)

Din totalul măsurilor destinate *sectorului auto*, cel mai afectat sector industrial, *2/3 sunt de natură financiară*. Acestea conțin măsuri pentru:

- majorarea volumului creditelor;
- relaxarea condițiilor de acordare a creditelor;
- majorarea volumului creditelor de export destinate firmelor mici și mijlocii;
- creșterea capitalului băncilor prin susținerea statului (injecții de capital);
- renegocierea condițiilor de rambursare a creditelor deja contractate;
- reduceri temporare a plafonului de impozitare și stabilirea de exceptări;
- modificarea anumitor condiții legislative care frânează activitatea firmelor mici și mijlocii.

De precizat că măsurile sectoriale (respective, cele de stimulare a cererii și subvențiile directe) reprezintă un sfert din numărul total al măsurilor adoptate, fiind concentrate în acele state membre ale UE ale căror industrii sunt în mod particular afectate de actuala criză.

Măsurile de susținere a cererii sectorului respectiv de activitate se concretizează în:

- scutiri temporare de taxe și alte stimulente fiscale pentru încurajarea achizițiilor de produse specifice;
- relaxarea condițiilor legale și financiare pentru cumpărătorii de case;
- acordarea de cupoane gratuite pentru creșterea consumului de anumite bunuri și servicii.

Măsurile specifice de creștere a ofertei sectoriale, inclusiv subvențiile la export, sunt destinate susținerii financiare directe:

- reducerea taxelor;
- ajutoare de stat;
- garanții și împrumuturi cu subvenționarea dobânzilor.

Măsurile non-financiare adoptate în vederea susținerii activității firmelor se concretizează în:

- reducerea reglementărilor administrative, în particular pentru firmele mici și mijlocii;
- servicii de consultanță pentru susținerea activității de export a firmelor.

Sintetic, ***structura măsurilor de stimulare a activității economice***¹⁶, adoptate de către statele membre în vederea ieșirii din actuala criză financiară și economică este următoarea:

- măsuri de relaxare a restricțiilor financiare: 66%;
- măsuri sectoriale specifice: 12%;
- măsuri non-financiare de susținere a activității firmelor: 11%;
- subvenții directe acordate sectorului de activitate: 11%.

Toate statele membre ale UE au adoptat măcar o măsură din cele patru tipuri prezentate anterior, dar cea mai des utilizată este cea de relaxare a restricțiilor financiare pentru firme (cu excepția Maltei și Ciprului). Statele membre care au preferat să aplice cel mai mult acest tip de măsuri sunt: Spania, Republica Cehă, Marea Britanie, Austria, Belgia, Franța și Olanda.

¹⁶ European Commission (2009), Directorate-General for Economic and Financial Affairs, The EU's Response to Support the Real Economy During the Economic Crisis: An Overview of Member States' Recovery Measures, Occasional Papers 51, July 2009.

5. Țările membre care au adoptat măsuri stimulative de atenuare a efectelor crizei financiare în 2009.

Următoarele țări au adoptat măsuri stimulative în vederea atenuării efectelor crizei financiare:

- **Franța** a adoptat un pachet de măsuri fiscale în valoare de 26 miliarde euro, echivalentul a 1,3% din PIB. Din valoarea totală, aproximativ 10,5 miliarde euro sunt destinați dezvoltării infrastructurii și susținerii proiectelor autorităților locale. Președintele Sarkozy a declarat, la 31 decembrie 2008, că este pregătit să pompeze mai mulți bani în economie dacă este necesar. Ministrul francez al economiei a declarat că planul este menit să ducă la creșterea cu 80.000-110.000 a locurilor de muncă pentru a acoperi într-o proporție cât mai mare pierderea de aproape 90.000 locuri de muncă ca efect al crizei.
- **Germania**, care este primul exportator mondial, se confruntă de asemenea cu scăderea semnificativă a cererii de produse de pe piața internațională. Cele două pachete de stimulare economică, în valoare totală de 81 miliarde euro, este cel mai consistent din UE și vizează creșterea investițiilor în economie. Aceste pachete urmăresc dezvoltarea proiectelor în infrastructură și educație, precum și acordarea de stimulente (prime) pentru achiziționarea de autoturisme noi. Totodată, guvernul german acordă împrumuturi și garanții de export firmelor germane, în valoare totală de 100 miliarde euro.

De susținerea financiară beneficiază și producătorul de camioane MAN, situat pe locul 3 în lume, care exportă 60% din producția sa. Această companie a trecut printr-o perioadă extrem de dificilă, ajungând chiar să oprească producția pentru două săptămâni, în februarie 2009, din lipsa comenzilor.

Tabel 3. Măsurile prevăzute a fi adoptate de statele membre ale UE pentru stimularea investițiilor în perioada 2009-2010

Țara	Total măsurile analizate	Măsurile de stimulare fiscală (% din PIB) pentru:			
		Susținerea creșterii investițiilor	Orientarea cheltuielilor bugetare către acele investiții care duc la creștere economică (% din PIB) pentru:		
			Dezvoltarea infrastructurii	Creșterea eficienței energetice	Dezvoltarea C&D
Belgia	8	0,25	0,11	0,12	0,02
Bulgaria	5	>0,14	0,14	...	0
Rep. Cehă	14	0,54	0,33	0,19	0,02
Danemarca	3	0,40	0,40	0	0
Germania	12	0,86	0,17	0,61	0,08
Estonia	3	>0,09	...	0,09	0
Irlanda	7	>0,04	...	0,02	0,02
Grecia	1	0	...	0	0
Spania	9	0,93	0,84	0,01	0,08
Franța ²	9	0,32	0,22	0,08	0
Italia	7	>0,06	...	0,02	0,04
Cipru	6	1,8	1,8	...	0
Letonia	1	0,13	0	0	0,13
Lituania	8	<1,6	0
Luxemburg	6	1,7	1,5	0,18	0
Ungaria	5	<0,1	0
Malta	3	0,64	0,62	0,20	0
Olanda	14	0,49	0,26	0,13	0,10
Austria	11	0,51	0,35	0,14	0,02
Polonia	11	1,2	1,10	0,06	0
Portugalia	5	0,34	0,18	0,16	0
România	3	0	0
Slovenia	6	>1,2	0,88	...	0,32
Slovacia	4	0,20	0,02	0,02	0,16
Finlanda	4	0,42	0,32	0,08	0,02
Suedia ²	3	0,56	0,34	0,13	0,09
Marea Britanie	8	0,17	0,12	0,05	0
Total UE	176	-	32 mrd. EUR (0,25% din PIB)	20 mrd. EUR (0,16 % din PIB)	4,9 mrd. EUR (0,04 % din PIB)

Note: ¹ S-a notat cu "..." inexistența datelor; ² Pentru Suedia și Franța există anumite suprapuneri între domeniile menționate; ³ Calcule bazate pe statistici ale Comisiei Europene pe baza datelor oferite de statele membre.

Sursă: European Commission (2009f)

Volumul valoric total al susținerii activității firmelor germane reprezintă 1,5% din PIB în 2009 și respectă acordul la care au ajuns statele dezvoltate de a cheltui în acest sens până la 2% din PIB. De amintit că în 2008, exporturile au reprezentat 47,2 % din PIB-ul total al Germaniei, de peste două ori mai mult decât

ponderea exporturilor în PIB-ul nipon și de patru ori mai mult decât contribuția exporturilor americane în PIB. Analistii de la Deutsche Bank au estimat o scădere a PIB de 3,5% pentru 2009 și o creștere ușoară de 0,6 % în 2010.

- În **Marea Britanie** s-a aprobat un set de măsuri în valoare de 500 milioane lire sterline (754 milioane USD) pentru suplimentarea fondului de șomaj. Această sumă este parte a unui pachet fiscal de 20 miliarde lire (29,91 miliarde USD) aprobat în noiembrie 2008. Acest pachet include măsuri de reducere a impozitelor, inclusiv reducerea TVA de la 17,5% la 15% până la sfârșitul anului 2009 și majorarea investițiilor cu 3 miliarde lire, reprezentând echivalentul a 1% din PIB-ul britanic. Totodată, companiile dornice să angajeze șomeri care și-au pierdut locul de muncă în mai puțin de șase luni primesc pentru fiecare astfel de nou angajat 2.500 de lire (3.767 USD). De menționat că în Marea Britanie, costul programului de salvare de la faliment al sectorului bancar, adoptat în octombrie 2008, a fost de 740 miliarde USD. Un raport al FMI din ianuarie 2009 estimează că Marea Britanie va cheltui 1,4% din PIB pentru adoptarea de măsuri de stimulare fiscală în vederea protejării firmelor naționale afectate de actuala criză.
- Introducerea "Cadrului financiar temporar" referitor la ajutoarele de stat a permis **Scotiei** sa maximizeze susținerea companiilor pe perioada crizei economice. Astfel, s-au valorificat beneficiile cadrului financiar îmbunătățit, pregătindu-se o notificare pentru o schemă de ajutor de stat aprobată. Prin intermediul acestei scheme, este furnizat ajutor de stat de până la 500.000 euro IMM-urilor și întreprinderilor mari.
- **Ungaria** a lansat în noiembrie 2008 un plan de redresare economică pentru următorii 2 ani, în valoare totală de 6,9 miliarde euro. Aceste măsuri nu includ și majorarea cheltuielilor, ci restructurarea acestora pentru stimularea mediului privat. Din această valoare s-au prevăzut 680 miliarde forinți pentru acordarea de garanții firmelor mici și mijlocii și 260 miliarde forinți pentru mărirea lichidității la împrumuturi. De menționat că în noiembrie 2008, Ungaria a încheiat un acord cu FMI și UE pentru a primi un împrumut de 25 miliarde USD, dar măsurile politice și economice adoptate prompt și cu succes au făcut ca noul guvern tehnocrat să nu mai apeleze la o nouă tranșă din împrumutul total menționat.
- **Italia** a aprobat un pachet de stimulare menit să ajute familiile și firmele afectate de criza financiară. Premierul Berlusconi a precizat că pachetul este

în valoare de 80 miliarde euro, dar o serie de economiști au atras atenția că o mare parte din această sumă provine din reorientarea unor sume pre-aprobate pentru a fi cheltuite. Măsurile includ, printre altele, și înghețarea prețurilor la energie și a taxelor de drum, precum și scutirea de impozite a familiilor foarte sărace, în valoare de 2,4 miliarde euro.

- Guvernul **olandez** a anunțat acordarea unui “impuls de lichiditate” în valoare de 6 miliarde euro. Printre măsurile stimulative incluse se numără și încurajarea companiilor de a scurta perioada de amortizare a investițiilor.
- În **Norvegia**, guvernul a declarat că în 2009 va orienta o pondere mai mare a veniturilor obținute din vânzarea țițeiului spre cheltuieli bugetare menite să contracareze efectele recesiunii economice. Guvernul a prezentat în februarie 2009 un pachet de stimulente fiscale în valoare de 20 miliarde coroane (2,87 miliarde USD), din care 16,6 miliarde coroane vor reprezenta cheltuieli extra-bugetare și 3,3 miliarde coroane vor fi folosiți pentru scutiri de impozite.
- Pachetul de măsuri stimulative adoptat de guvernul **portughez** în noiembrie 2008, în valoare de 2,2 miliarde euro, are ca scop creșterea investițiilor în școli și dezvoltarea tehnologiilor alternative de obținere a energiei în 2009. S-a estimat că acest plan va duce la creșterea cu 0,7 puncte procentuale a PIB în 2009.
- În ultima parte a anului 2008, **Spania** a anunțat o serie de măsuri de reducere a efectelor crizei asupra economiei și pieței forței de muncă, în valoare totală de 38 miliarde euro. Din acest total, circa 6 miliarde euro sunt orientate spre reducerea taxelor, 4 miliarde euro pentru creșterea lichidității în vederea stimulării creditelor acordate firmelor și populației, 11 miliarde euro pentru crearea a 300.000 noi locuri de muncă și 800 milioane euro pentru stimularea sectorului auto. În total, volumul valoric al măsurilor de stimulare economică reprezintă 1,9% din PIB în 2009.
- **Guvernul suedez** a anunțat un pachet stimulat în valoare de 22,9 miliarde coroane suedeze (2,8 miliarde USD), adoptat în 5 decembrie 2008, pentru creșterea cheltuielilor destinate dezvoltării infrastructurii și majorarea locurilor de muncă în economie în următorii 3 ani. “Pachetul de criză” cuprinde o serie de măsuri de stimulare a creșterii economice prin:
 - reducerea la jumătate a impozitului pe angajat dacă firmele încheie contracte de muncă cu persoane aflate în perioada de șomaj;

- majorarea cheltuielilor orientate spre modernizarea infrastructurii de drumuri cu un miliard de coroane suedeze (echivalentul a 93,3 milioane euro), care se adaugă la suma adoptată pentru a fi cheltuită în acest scop în anul fiscal 2009-2010, respectiv 10 miliarde coroane;
 - dezvoltarea sectorului de construcții prin reducerea cu 50% a taxei de întreținere, restaurare și modernizare a imobilelor cu condiția ca valoarea investițiilor să fie de peste 100.000 de coroane (9.338 euro); guvernul speră că această măsură va conduce la creșterea angajaților din acest domeniu cu 7.000 în 2009 și cu 3.500 în 2010.
- **Bulgaria** a crescut cheltuielile de capital cu 20%, la 5,6 miliarde leva (3,66 miliarde USD). Bani vor merge în proiecte de infrastructură, renovarea clădirilor publice și în proiecte de sănătate și educație.
 - **Cehia** a dublat valoarea pachetului de stimulare a economiei la 73 miliarde coroane (3,3 miliarde USD), ceea ce reprezintă 1,9% din PIB.
 - **Slovacia** a aprobat un pachet de stimulente economice în valoare de 332 milioane euro. Măsurile includ reducerea parțială și temporară a impozitelor pe salarii, subvenții pentru crearea de noi locuri de muncă și creșterea plafonului pentru venitul neimpozabil.
 - **Lituania** a adoptat măsuri menite să stimuleze creșterea economică, în valoare totală de 1,48-1,86 miliarde USD, în vederea facilitării accesului la credite pentru companii, urgentarea folosirii fondurilor structurale comunitare și relaxarea reglementărilor de pe piața muncii.
 - **Slovenia** a adoptat pachetul de stimulare a economiei în valoare totală de 800 milioane euro (2% din PIB) pentru subvenționarea companiilor care au redus orele de lucru ca urmare a scăderii cererii. De asemenea, au fost majorate stimulentele fiscale acordate firmelor cu probleme.

6. Concluzii

Reacția generală a UE pentru atenuarea efectelor crizei economice a fost promptă și a cuprins atât măsuri adoptate la nivelul UE, cât și la nivelul fiecărui stat membru în parte. Statele membre ale UE au formulat și aplicat 16% din numărul total de măsuri de stimulare fiscală adoptate la nivelul UE-27 în 2009.

Aceste măsuri includ 3 mari categorii de prevederi, respectiv:

- relaxarea restricțiilor financiare pentru protejarea mediului de afaceri;

- susținerea anumitor sectoare economice importante, sensibil afectate de criză în vederea relansării cererii și ofertei;
- măsuri non-financiare de stimulare a activității economice.

Din totalul măsurilor adoptate de către statele membre, circa 2/3 sunt măsuri de relaxare a condițiilor financiare (din totalul acestora, 79% sunt stimulente fiscale în 2009 și 89% în 2010). Aceste măsuri adoptate și aplicate de către statele membre sunt orientate spre următoarele ramuri: industria auto, turism și construcții.

Explicația pentru care aceste ramuri au primit cel mai mare suport financiar din partea statelor membre este aceea că asigură 9,8% din valoarea adăugată și absorb 12,9% din totalul forței de muncă ocupate la nivelul UE-27. Măsurile de creștere a cererii de autoturisme se concentrează pe majorarea vânzărilor prin programele de reînnoire a parcului auto și de încurajare a producției de autoturisme ecologice.

Care ar fi riscurile?

Adoptarea celor mai eficiente măsuri de ieșire din recesiune necesită creșterea cooperării dintre fiecare stat membru al UE și Comisia Europeană, în caz contrar existând riscul aplicării unor măsuri contradictorii care ar provoca reacții negative de mari proporții la nivel comunitar. Rolul instituțiilor comunitare care să aplice coordonat asemenea măsuri de ieșire din criză la nivelul întregii UE este absolut necesar.

Politica sectorială a UE trebuie să combată măsurile discriminatorii ale statelor membre (în special ajutoarele pentru a evita falimentul întreprinderilor și apariția unor probleme sociale). Pentru aplicarea art. 85 (referitor la înțelegeri), a art. 86 (pozițiile dominante) și a art. 92 (ajutoarele de stat) din Tratatul de la Maastricht, Comisia are drept de control asupra desfășurării activității economice și comerciale în spațiul european. Ea poate da amenzi, de până la 1 milion euro sau 10% din cifra de afaceri din exercițiul precedent, pentru fiecare din întreprinderile în cauză. În materie de concurență, dreptul comunitar prevalează față de dreptul național. Art. 81 al Tratatului de la Maastricht (fostul art. 85) prevede că se poate anula orice acord comercial care contrazice regula competiției, în următoarele patru situații:

- acord monopolist;
- concentrarea de tip trust;

- măsuri discriminatorii în favorarea întreprinderilor publice;
- ajutoare de stat de tip protecționist.

În anii '70-'80, cele două mari șocuri petroliere care au provocat intrarea statelor comunitare de atunci într-o profundă recesiune economică au impus o mai bună coordonare a politicilor sectoriale de către Comisia Europeană. Astfel, reglementările comunitare referitoare la siderurgie și industria minieră s-au perfecționat, asigurând prin implementarea lor restructurarea acestor două sectoare care au putut face față recesiunii economice de atunci.

Pe de altă parte, aplicarea acestor prevederi demonstrează că *intervenția directă poate produce efecte adverse* dacă nu este stabilită și o strategie pentru ieșirea din criză. Măsurile de protejare pot ascunde necesitatea restructurării, iar susținerea firmelor poate să creeze un obstacol pentru firmele care doresc să intre pe acele piețe în derivă, cele mai afectate de actuala criză și, prin urmare, și cele mai protejate.

Criza actuală nu se poate soluționa exclusiv prin măsuri adoptate și aplicate la nivelul fiecărui stat membru al UE, într-un mediu globalizat, caracterizat de puternice interacțiuni ale piețelor de mărfuri și ale fluxurilor investiționale.

Contrar reglementărilor care stipulează Piața internă unică a UE, sprijinul acordat firmelor prin ajutoare de stat este total neproductiv, putând frâna accesul firmelor concurente pe piața respectivă.

Particularitățile actualei crize economice care a pornit de la o profundă criză financiară necesită un cu totul alt tip de abordare decât cel din anii '70-'80, când suportul acordat de către stat s-a materializat exclusiv prin împrumuturi și garanții care să permită accesul fie la surse financiare necesare, fie la îmbunătățirea adaptării la condițiile conjuncturale de atunci.

Măsurile de stimulare a cererii pentru sectoarele cel mai mult afectate nu urmăresc susținerea firmelor care aparțin UE, ci activitatea economică în general, ceea ce înseamnă că încurajează cererea de produse în general, atât importate, cât și produse în piața internă unică. Adoptarea măsurilor de relaxare a creditelor pentru activitatea de export a firmelor încurajează mai mult comerțul transfrontalier decât comerțul intern. Monitorizarea aplicării măsurilor de relansare economică este în continuare necesară pentru evitarea intervenției statului, care ar putea impieta asupra bunului mers al pieței interne unice.

Există, de asemenea, riscul pentru un sprijin eterogen al guvernelor statelor membre și o posibilă suprapunere a măsurilor de susținere sectorială pentru o singură companie la nivelul UE. De aceea, *cooperarea la nivelul UE este necesară pentru evitarea fragmentării Pieței interne unice și pentru restructurarea celor mai afectate sectoare de activitate într-un mod controlat și eficace.*